

Limes – 2017

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute*

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2017
Том IV

Берегово – Ужгород
2017

УДК 001.89
L74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 6 від 14.12.2017 р.)*

„LIMES” засновано у 2014 році та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук, ректор ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ (головний редактор);
Марія Ген, кандидат біологічних наук, доцент, Сент Іштван Університет;
Іштван Керестень, кандидат педагогічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Роберт Бачо, кандидат економічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Ернест Іванчо, кандидат медичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

L74 LIMES : наук. вісн. Закарпат. угор. ін-ту ім. Ф. Ракоці ІІ = А II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve / М-во освіти і науки України, Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ = Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola; редкол. : I. Орос (голов. ред.) [та ін.] = szerk. biz.: dr. Orosz I. (főszerkesztő) [és mások]. – Ужгород : Вид-во «РІК-У» =Ungvár: «RIK-U» Kiadó, 2017. Том IV=IV. évf. - 176 с. : іл. + табл. + діаграми. – Текст угор., укр. та англ. мовами.

У «Limes» публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних вчених угорською, українською та англійською мовами. Видання об'єднує праці з економіки, біології, історії та суспільствознавства.

УДК 001.89

ISSN 2411-4081

ISBN 978-617-7404-78-0

© Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ, 2017

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2017
IV. évfolyam

Beregszász – Ungvár
2017

*Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2017.12.14., 6. számú jegyzőkönyv).*

A „LIMES” 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg.

**Nyomtatott tömegtájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.**

SZERKESZTÉS:

dr. **Orosz Ildikó**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, rektor, II. RFKMF;
dr. habil. **Höhn Mária**, a biológiai tudományok kandidátusa, docens, Szent István Egyetem
dr. **Keresztény István**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Bacsó Róbert**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Iváncsó Ernő**, az orvostudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. **Brenzovics László**, a történelemtudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A *LIMES* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. Jelen kötet a közgazdaságtan, biológia, valamint a történelem- és társadalomtudomány különböző területeit öleli fel.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

TARTALOM

	
KOHUT E., HÖHN M., FÜLÖP M., KOPOR Z., LJUBKA T., MOLNÁR F., TAKÁCS G.: <i>Előzetes eredmények a tavaszi tőzike (Leucojum vernum L.) populációjának állapotáról a Peresben.....</i>	9
KOMONYI ÉVA: <i>Rezisztens és hagyományos almafajták minőségi mutatóinak összehasonlító vizsgálata.....</i>	23
SZERB ANDRÁS BENCE: <i>A magyar búza lehetőségei a bosnyák gabonapiacon – marketingközpontú megközelítés.....</i>	43
Мокрієнко Володимир, Гудзовата Ольга, Таран Віталій, Приндюк Ярослава, Повлін Ірина: <i>Особливості формування продуктивності кукурудзи в умовах достатнього зволоження.....</i>	53
Мокрієнко Володимир, Гудзовата Ольга, Таран Віталій, Приндюк Ярослава, Легеза Аттіла: <i>Продуктивність кукурудзи залежно від строків сівби в умовах Закарпаття.....</i>	57
	
М. С. Дністрянський: <i>Предметна область суспільної географії: попередній досвід та нові бачення в контексті сучасних гносеологічних потреб.....</i>	61
	
LUKÁCS ATTILA: <i>„A határok nem elválasztanak, hanem összekötnek egymással” A szovjet–magyar kishatárforgalom alakulása 1989–1991 között.....</i>	67
	
DEZSŐ RENÁTA ANNA: <i>Becoming a Mama PhD in a Post Socialist Country.....</i>	93
	
VARGA SÁNDOR: <i>A nagydobronyi lakóház.....</i>	109
	
RÁCZ BÉLA: <i>A Pienini-szirtöv kárpátaljai vonulatainak potenciális kőeszköznyersanyagai: geológiai és régészeti szempontok.....</i>	123

	
Лібак Наталія: <i>Групи найновішої лексики у Великому тлумачному словнику української мови</i>	135
	
SÁNDOR ISTVÁN: <i>Vajda János költészetének sajátosságai az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc előtt</i>	143
	
Бачо Роберт Йосипович: <i>Концептуальне забезпечення розвитку ринків небанківських фінансових послуг України</i>	147
	
GÁBOR SZÉCSI, KORNÉL MÁK: <i>History, Meaning, Context: A Contextualist Theory of Historical Understanding</i>	155
	
ESEMÉNYNAPTÁR	164

ГРУПИ НАЙНОВІШОЇ ЛЕКСИКИ У ВЕЛИКОМУ ТЛУМАЧНОМУ СЛОВНИКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лібак Наталія

Старший викладач кафедри філології Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Мета статті – охарактеризувати Великий тлумачний словник української мови, визначити його місце серед інших тлумачних словників української мови, представити групи найновішої лексики, які відсутні в попередніх тлумачних словниках сучасної української мови.

АБСТРАКТ

A tanulmány célja a Nagy Ukrán Értelmező Szótár sajátosságainak a bemutatása és elemzése, helyének meghatározása az ukrán nyelvű értelmező szótárak között, illetve a korábban megjelent értelmező szótárakban nem adatolt legújabb szókincs bemutatása.

Джерельна база і лексичний склад великого тлумачного словника української мови

Великий тлумачний словник української мови (далі – ВТССУМ) 2009 року видання, головним редактором та укладачем якого є В. Т. Бусел, містить близько 250 тисяч слів та словосполучень, у тому числі й ті, що увійшли до української літературної мови протягом останніх двох-трьох десятиліть. «Словник дає змогу найповніше представити лексичний склад української мови на початку третього тисячоліття від Різдва Христового. У Словнику міститься лексика, яка функціонувала протягом ХХ століття», – читаємо у передмові.

Структура словника така: після передмови подаються загальні відомості про словник та будову словникових статей. Бібліографія містить джерела, серед яких є енциклопедії, тлумачні, термінологічні, перекладні двомовні словники, словники мови пись-

менника, словники-довідники. Після переліку бібліографії міститься карта говорів (діалектів) української мови. Тут знаходимо список основних умовних скорочень та український алфавіт. Обсяг тлумачного словника української мови 1650 сторінок. Після нього розміщені додатки. Додаток 1 містить власні імена людей та по батькові, поширені в Україні; до додатка 2 ввійшли назви населених пунктів України; назви водойм України (гідрографічний словник) перераховані у додатку 3; у додатку 4 знаходимо орфографічний словник назв об'єктів земного рельєфу України; додаток 5 – офіційні назви країн світу. Після цього подані латинський, грецький і російський алфавіти. Після слів і нот гімну України поміщені портрети і дата володарювання князів Київської Русі, а потім портрети президентів Національної академії наук України, а також відомих лексикографів та мовознавців України. Новизною є й те, що до ВТССУМ додається комп'ютерна версія (CD-ROM).

У розділі „Загальні відомості про Словник і будова словникових статей” читаємо наступне: „У ВТССУМ представлена загальнонародна українська мова в її обробленій і викінченій формі, що є засобом спілкування й обміну думками та інформацією в усіх сферах життя і діяльності. Лексичний склад української літературної мови є надбанням її багатоманітного функціонування, віддзеркалює зміни, які відбуваються в ній у зв’язку з розвитком суспільства, його духовної культури, науки і техніки. Очевидно й те, що одностомний Словник охоплює далеко не все багатоманіття складу сучасної української мови” (ВТССУМ С. IV).

Крім загальноновживаної лексики, тут подана основна термінологія сучасної науки і техніки, а також слова, що визначають явища і реалії виробничого, культурного життя та побуту українського народу. Лексеми узяті з найрізноманітніших сфер людської діяльності. Про це свідчить значна кількість скорочень на позначення певних спеціальних областей людських знань (архітектура, біологія, військова справа, геологія, гідрологія, кінематографія, кулінарія, медицина, орнітологія, політика, спорт, театр, фізіологія, фінансова справа, фольклор, юриспруденція та ін.).

Основний реєстр ВТССУМ узяті із Словника української мови в 11-ти томах (далі – СУМ), який є однією з основних праць українського словникарства та найповнішим зібранням лексики української мови. Він вийшов у 1970–1980 роках в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні. СУМ – найбільший і найповніший тлумачний словник української мови на час свого видання, який уже протягом 30 років не втрачає своєї актуальності. Словник є чудовою пам’яткою мовного і культурного розвитку українського народу (Сороколе-

тов 1974: 50). В 11 томах словника охоплено понад 134 тисячі реєстрових слів. СУМ подає насамперед загальноновживану лексику й фразеологію. Тут представлена й та частина української лексики, що відійшла до пасивного фонду, але свого часу побутувала досить широко і засвідчена як усною традицією, так і визначними майстрами слова. У ньому зафіксовано також чимало широко вживаних діалектизмів, застарілих слів, елементів розмовної лексики. Широко представлена і термінологічна лексика, про це детально описано в статті І. В. Муромцева (1974: 41–44).

ВТССУМ – є словником найновішого типу. До реєстру словника залучені, крім перенесених із СУМ в 11 томах, найновіші слова з різних галузей науки і техніки. Адже, лексика, як відомо, постійно змінюється.

Завдяки нововведенням спостерігається швидкий темп розвитку української мови, що пов’язано із суспільним життям. Адже соціальні фактори, зміни, що виникають у соціумі, знаходять своє відображення в мові. Швидкий розвиток мови К. В. Брітікова пояснює такими позамовними (екстралінгвальними) чинниками: 1) прискорений розвиток науки і техніки; 2) глобалізація, тобто інтеграція більшості країн світу, а отже, тісніші й різноманітніші контакти між ними; 3) зростання ролі й впливу засобів масової інформації на всі сфери життя суспільства та окремої людини; 4) загальне прискорення темпу суспільного життя. Як результат цих процесів постає потреба в номінуванні нових реалій матеріального й духовного світу. Серед екстралінгвальних причин появи інновацій Брітікова виділяє ще й відкритість слов’янських країн і слов’янських мов у цілому та нової незалежної України й української мови зокрема, до контактів з іншими країнами та іншими мовами (Брітікова 2007: 2).

Найновіша група лексики ВТССУМ

Ми зіставили лексику СУМ і ВТССУМ з метою виявлення тих груп лексики, які наявні у ВТССУМ і відсутні в СУМ. На основі зіставлення було виявлено наступні групи термінологічної лексики, наявної в ВТССУМ і відсутньої в СУМ, серед яких найбільше неологізмів:

— **економічна термінологія: бізнес-лвді** ‘жінка, що займається бізнесом’ (С. 80); **джсринг** ‘співвідношення між власним та позичковим капіталом’ (С. 292); **дждбер іст.** 1. ‘підприємець, який давав напрокат коней з екіпажами’; 2. ‘біржовий клерк, який здійснює операції за власний рахунок (за нефіксованого доходу)’; 3. ‘фірма, що скуповує окремі великі партії товарів для швидкого перепродажу’ (С. 292); **диспювнт** 1. ‘уповноважений у справах фірми, управитель’; 2. ‘той, хто має вільні суми на рахунках у кореспондентів банку’ (С. 299); **маркет** ‘магазин самообслуговування з великим асортиментом продовольчих товарів’ (С. 647); похідне утворення *маркет-мейкер* ‘старший працівник фондової біржі, менеджер ринку цінних паперів’; **маркетинг** ‘система організації та управління діяльністю підприємства, фірми, що передбачає комплексне урахування положення на ринку збуту для прийняття рішень. // Організація збуту товарів на зовнішньому ринку’ (С. 647); похідні утворення *глобальний маркетинг* ‘процес глобалізації міжнародного маркетингу’, *маркетинг засобів виробництва* ‘маркетинг, спрямований на пошук і збут нових технологічних рішень у виробничому процесі’, *маркетинг послуг* ‘маркетинг, здійснюваний як супутня діяльність у комплексі з маркетингом споживчих товарів або засобів виробництва’, *ціновий маркетинг* ‘форма реалізації стратегії маркетингу через управління ціною продукції’ та ін. є складними одиницями терміноло-

гічної лексики. Похідним словом є *маркетолог* ‘фахівець із маркетингу’; **фрїрайдер** ‘клієнт біржі, який застосовує практику негайної оплати угоди раніше встановленого у договорі терміну’ (С. 1550); **хвджер** ‘підприємець (фірма, банк тощо), який здійснює операції хеджування на ф’ючерській біржі’ (С. 1559); дериват *хеджування* ‘термін, який використовується у банківській, біржовій та комерційній практиці для позначення різних методів страхування валютного ризику’, хеджувати ‘здійснювати хеджування’; **хедж-фнд** ‘інвестиційна компанія, яка скуповує і продає цінні папери конкретних фірм і випусків’ (С. 1559) та ін.;

— **технічна термінологія (комп’ютерна): байт** ‘частина машинного слова, що складається звичайно з 8 біт і використовується як одне ціле під час обробки інформації в цифровій обчислювальній машині’ (С. 56); **блог** ‘веб-сайт, основний зміст якого – записи, статті або інші форми даних, що регулярно додаються (характеризується короткими записами тимчасового значення); мережевий журнал подій’ (С. 88); **веб-сайт** ‘набір поєднаних між собою веб-сторінок, що зазвичай знаходяться на одному сервері, та обслуговується однією людиною, групою людей або організацією’ (С. 117); **веб-сторінка** ‘документ в Інтернеті, що складається зі спеціального гіпертекстового файлу та усіх сполучених з ним файлів’ (С. 117); номен **вінчвстер** ‘вид мисливської рушниць’ (СУМ 1: 678), набув нового значення у сфері комп’ютерної техніки ‘пристрій пам’яті комп’ютера у вигляді жосткого магнітного диска’ (ВТССУМ 188); **джип** ‘автомобіль підвищеної прохідності’ (С. 292); **дисплвї** ‘пристрій для введення та виведення інформації, який забезпечує візуальне представлення даних у зручній для сприйняття людиною формі’ (С. 299); словосполучення *алфавітно-цифровий дисплей*

‘дисплей, у якому передбачена можливість відображення алфавітно-цифрових знаків та спеціальних символів’, *векторний дисплей* ‘дисплей з векторним принципом формування зображення’, графічний дисплей ‘дисплей, призначений для подання даних у вигляді графічних зображень та сукупності знаків’, *напівтоновий дисплей* ‘дисплей з екраном, що припускає кілька градацій яскравості в різних ділянках екрана’ та ін. належать до одиниць термінологічної лексики; **інтернет** ‘всесвітня асоціація комп’ютерних мереж, інтегрована мережна „павутина”, яка складається з різних комунікаційних мереж, об’єднаних у єдину логічну архітектуру’ (С. 501); зафіксовані складні сполучення, першим елементом яких є номен *інтернет*: *інтернет-енциклопедія* ‘енциклопедія, що міститься в інтернеті’; *інтернет-канал* ‘канал зв’язку, по якому здійснюється доступ до мережі Інтернет’; *інтернет-кафе* ‘кафе, в якому надається доступ до Інтернету’; *інтернет-клуб* ‘заклад, у якому надається доступ до Інтернету’; *інтернет-користувач* ‘людина, яка користується Інтернетом’; *інтернет-магазин* ‘Інтернет-ресурс, через який можна купити що-небудь’; *інтернет-провайдер* ‘компанія, яка організує і забезпечує доступ користувачів до глобальної комп’ютерної мережі (інтернету)’; *інтернет-ресурс* ‘будь-яке джерело інформації або послуг в Інтернеті’; *інтернет-чат* ‘Інтернет-ресурс, завдяки якому декілька користувачів можуть інтерактивно спілкуватися один з одним в Інтернеті’; **інтерфейс 1.** ‘спільна межа двох об’єктів, взаємодія через яку цілком визначена’; ‘межа між двома функціональними пристроями, що визначається своїми функціональними характеристиками’; 3. ‘зв’язок між будь-якими двома функціонуючими одиницями, включаючи організми’ (С. 502); тут же зафіксовані і словосполучення: *інтелектуальний інтерфейс* ‘сукупність

програмових та апаратних засобів взаємодії користувача з ЕОМ’; *інтерфейс користувача* ‘комплекс програмових і апаратних засобів, що забезпечують взаємодію користувача з системою’; *програмний інтерфейс* ‘інтерфейс між програмами’; **принтер** ‘друкувальний пристрій, що підмикається до комп’ютера’ (С. 1125); похідне утворення: *факсимільний принтер* ‘принтер, який видруковує зображення, отримане з факсимільного апарата’; Є такі типи принтерів: *лазерний, матричний, чорнильно-струменевий; принтерний* – похідний прикметник; **сайт** ‘сторінка для викладення інформації зі своєю адресою в Інтернеті’ (С. 1284); **сврвер 1.** ‘у тенісі та інших спортивних іграх – гравець, який вводить м’яч у гру’; 2. спец. ‘апаратно-програмний вузол у локальних комп’ютерних мережах, який керує рештою вузлів мережі. // Комп’ютер, що надає послуги іншим комп’ютерам у мережі, які називаються клієнтами’; 3. спец. ‘програма, що забезпечує управління доступом до ресурсів мережі’ (С. 1307); до складних одиниць термінологічної лексики відноситься дериват *сервер бази даних* ‘програмно-апаратний комплекс, який зберігає дані та приймає й обробляє запити, що керують цими даними’; номен **слайд, слайд** ‘рухоме сидіння у гоночному човні’ (СУМ 9: 348) набув розширення значення, пор. ‘фотографічний позитивний знімок на склі або плівці, що розглядається на просвіт або проектується на екран; діалозитив’; дериват *слайд-фільм* ‘фільм, складений із слайдів’; **сфтвер** ‘комп’ютерна програма, в якій реалізується алгоритм дій оператора ЕОМ, на противагу його конструкції, матеріальній частині – хардверу’ (С. 1359); **хардвер** ‘конструктивна, матеріальна частина комп’ютера, на противагу комп’ютерній програмі – софтверу’ (С. 1557); **хедлайнер** ‘фотонабірна машина з ручною установкою шрифтових шаблонів і фотоматеріалу’ (С. 1559); **штвкер**

‘двоконтактний стержень, що служить однополюсною вилкою штепсельного з’єднання типу «тато-мама»»; утворене словосполучення *стереофонічний штекер* ‘триконтактний штекер’, прикметниковий дериват *штекерний* (С. 1632) та ін.;

— **правова термінологія:** *бодмервя* ‘у цивільному праві – договір позики під заставу судна або вантажу’ (С. 90); *дисконтинуїтвт* ‘правила, згідно з яким усі законопроекти, внесені до парламенту під час даної сесії, повинні бути затверджені до її закінчення’ (С. 298); *харасмвнт* ‘у праві США – злочин, що порушує недоторканість приватного життя особи переслідуванням, домаганням та ін.’ (С. 1557) та ін.;

— **медична термінологія:** *артрографія* ‘рентгенографія суглобів’; *арто-рогрипвз* ‘вроджене захворювання опорно-рухового апарату’ (С. 41); *артродвз* ‘операція по утворенню нерухомого суглоба або по закріпленню суглоба в постійному фіксованому стані’ (С. 41); *артроксвзис* ‘хірургічна операція розтину порожнини суглоба і видалення патологічно змінених тканин із суглобових поверхонь’ (С. 41); *арт-терапья* ‘метод лікування нервових і психічних захворювань засобами мистецтва та самовираження в мистецтві’ (С. 41); *дископатія* ‘захворювання, за якого міжхребцеві диски втрачають еластичність і під час ходьби виникають болі у спині’ (С. 298); *дискордантність* ‘роз’єднаність і розщеплення психічних процесів, їх мімічного і мовленнєвого вираження’ (С. 298); *дискорья* мед. ‘зміна форми зіниці’ (С. 298); *софрадвкс* ‘лікарський препарат із протизапальною, антибактеріальною та протиалергійною дією, що його застосовують при захворюваннях очей та вух’ (С. 1359); *френк* ‘психічні розлади, що виникають внаслідок гарячки’ (С. 1549); прикметник *хейверхкльський* (1559) вживається у складі словосполу-

чення: *хейверхльська гарячка* ‘інфекційне захворювання, яке характеризується переміжною гарячкою, інтоксикацією і поліартритом’ (С. 1559); *хейлогнатолатосхсзис* ‘вроджене розщеплення губи і піднебіння’ (С. 1559); *хейлдз* ‘дистрофія покривів у ділянці червоної облямівки губ, яка проявляється гіперемією, лущенням і утворенням тріщин’ (С. 1559); *хейлофагія* ‘нав’язлива дія, що проявляється постійним прикушуванням губ’ (С. 1559); *хейромегалія* ‘вроджена надмірна довжина верхніх кінцівок’ (С. 1559) та ін.;

— **спортивна термінологія:** *сффтбол* ‘спортивна командна гра з м’ячем (маса 180 г), різновид бейсболу’ (С. 1359); *байкери* ‘фанати їзди на мотоциклах (іноді члени банди)’ (С. 56) та ін.;

— **термінологія сучасного мистецтва:** *бодибілдінг* ‘мистецтво формування свого тіла; культуризм’ (С. 90); *боді-арт* ‘напрямок авангардизму в живопису; розмальовування фарбами людського тіла’ (С. 90) та ін.;

— **військова термінологія:** *джи-ай* ‘американський солдат, військовослужбовець’ (С. 292); *джю-джстсу* ‘японська боротьба, що базується на використанні різних прийомів самозахисту та нападу без зброї, елементи якої використовуються в дзюдо’ (С. 292) та ін.;

— **музична термінологія:** *арт-рок* ‘один із напрямків рок-музики, що суміщає класичні форми музичних творів із джазовими мелодійними акцентами та основоположною роллю басового ритму’ (С. 41); *асса* ‘вигук захоплення у кавказьких (грузинських) танцях’ (С. 43); *дискотвкка* 1. ‘колекція платівок, дисків’; 2. ‘клуб із музичною культурно-пізнавальною програмою і танцями’ (С. 298); *райд-біт* ‘різновид пунктирного ритму в джазі та

рок-музиці' (С. 1199); **софт-ррк** 'узагальнений термін, пов'язаний з мелодійними і ліричними піснями в музиці року, антипод хард-року' (С. 1359); **фрвйлехс** 'традиційна єврейська весільна музична гра, що складається з вокально-інструментальних номерів, танців та репризи' (С. 1549); **фрсшка** 'швидка частина угорських народних танців палоташа і чардаша' (С. 1550); **фрі-джаз** 'стильовий напрямок сучасного джазу, пов'язаний з експериментами в царинах мелодики, гармонії, ритміки і джазової техніки' (С. 1550); **хард-бп** 'стильовий різновид джазу, що розвинувся з бі-бопу; відрізнявся від нього підвищеною експресивністю, жорстокою ритмікою та орієнтацією на блюзову традицію' (С. 1557); **хардингфеле** 'норвезька скрипка з чотирма ігровими та чотирма резонуючими струнами' (С. 1557); **хард-кпр** 'стилістичний напрям у рок-музиці, поєднання панк-року і треша' (С. 1557); **хард-ррк** 'важкий рок – напрямок у рок-музиці, що відзначається жорстким і потужним характером звучання' (С. 1557); **хейрондія, хірондія** 'давня система умовних жестів, яку використовували для керування хором' (С. 1559) та ін.;

— **хімічна термінологія:** **фталан** 'препарат для боротьби з хворобами яблуні, груші, винограду, суниці' (С. 1550); **фталофдс** 'препарат для знищення шкідливих комах у посівах і посадках сільськогосподарських культур' (С. 1550); номен **фталоціанювий** (С. 1550) вживається у складі словосполучення *фталоціанінові фарбники* 'синтетичні органічні барвники блакитного і зеленого кольору'; **хелат** 'кешнуватий комплекс іону металу з лігандом із двома і більше електронодонорними парами' (С. 1559–1560); деривати *хелатний, хелатування, хелатувати, хелатуючий*; складне утворення *хелатоутворення, хелатоутворювальний*; **хімозсн** 'протеолітичний фермент, що міститься

в травному соці четвертого шлунка молодих жуйних тварин; викликає зсідання молока' (С. 1562); **хімотрипссн** 1. 'протеолітичний фермент, що утворюється в кишечнику людини та тварин'; 2. 'лікарський препарат, що його застосовують при тромбофлебитах, пародонтозах, остеомиєліті, гаймориті та ін.' (С. 1562) та ін.;

— **біологічна термінологія:** **арум** 'рід багаторічних, однодомних трав'янистих рослин родини ароїдних' (С. 41); **архікарп** 'жіночий статевий орган багатьох сумчатих грибів' (С. 41); **архіміцвт** 'клас нижчих грибів, переважно внутрішньоклітинних паразитів водоростей, квіткових рослин' (С. 42); **інтерсвкс** 'організм з ознаками інтерсексуальності'; *інтерсексуальність* 'наявність у різностатевому організмі ознак обох статей; ці ознаки розвинені не повністю, тобто є проміжними для обох статей' (С. 502); **інтерстиціоцст** 'назва клітин інтерстиційної тканини деяких органів' (С. 502); **хейротврїі** *мн.* 'тварини кінця палеозою і початку мезозою, відомі лише за відбитками слідів, що нагадують відбитки руки людини; хіротерії' (С. 1559) та ін.;

— **історизми:** лише у ВТССУМ (С. 265) зафіксований номен **гулаг** 'державне управління концентраційних таборів, поселень та місць позбавлення волі (існувало в 1934 – 1956 рр. при НКВС)'. Загальновідомо, що слово не відноситься до неологізмів, однак у часи радянської влади вводили його до реєстру словника було неможливо; **юніонксти** *мн. (одн. юніонкст)* 'члени консервативної партії Великої Британії та Північної Ірландії – Національного союзу консервативних і юніоністських організацій' (С. 1643) та ін.;

— **релігійна лексика:** **дсскос** 'церковне блюдо у православних церквах для різних потреб' (С. 298);

— **кулінарна лексика: фрити р** ‘шар топленого жиру, масла і т. ін., у якому смажать кулінарні вироби’ (С. 1550); дериват *фритірниця* ‘електропобутовий прилад для приготування других страв із використанням фритюру’; **фрі** ‘спосіб кулінарної обробки – засмажений у великій кількості жиру до утворення рум’яної корочки’ (С. 1550) та ін.

Більшість наведених вище прикладів вважаються інноваціями в лексичному складі української мови, які породжені швидким темпом розвитку суспільства, завдяки чому оновлюється мова, поповнюються її ресурси. Варто зазначити, що українська мова набула самостійного розвитку в роки незалежності, з часу проголошення незалежності України й закріплення державного статусу української мови в новій Українській державі. Саме за ці роки лексикон української мови поповнився інноваціями, пов’язаними частково з бурхливим розвитком науки і техніки. Новотвори в українській лексиці вже неодноразово досліджувалися на різних часових зрізах, напр. (Карпіловська 2008: 24–35; 2009). На основі всебічного вивчення інновацій було створено низку словників нової української лексики, відсутніх у радянську добу в українській лексикографії: Д. Мазурик „Нове в українській лексиці” (Львів, 2002), Г. М. Віняр і Л. Р. Шпачук „Словник новотворів української мови кінця ХХ століття” (Кривий Ріг, 2002), А. М. Нелюби „Лексико-словотвірні інновації (1983–2003)” (Харків, 2004), Г. М. Вокальчук „Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття”, (Рівне, 2004).

Частина вищенаведених слів-термінів є лексичними вкрапленнями, неадаптованими до фонетичної та морфологічної системи української мови, їх не українське, а іноземне звучання відчутне кожному носієві української мови. Сюди відносимо

такі слова: *артроксезис, арто-рогріпоз, джсринг, джоббер, джип, дисконтинуїтєт, дисплєй, маркетинг, райд-біт, софтвер, фритір, фрїрайдер, харасмент, хардвер, хедлайнєр, ходжер, хейлогнатопалатосхсзис, хейротєрії*. Більшість цих слів є англіцизмами, які відносяться до термінології, пов’язаної з комп’ютерною технікою.

Складних сполучень, зафіксованих у ВТССУМ, першою частиною яких є запозичене з англійської мови слово *інтернет*, налічується дев’ять: *інтернет-енциклопедія, інтернет-канал, інтернет-кафе, інтернет-клуб, інтернет-користувач, інтернет-магазин, інтернет-провайдер, інтернет-ресурс, інтернет-чат*.

Є. Карпіловська зібрала тематичну парадигму, до складу якої входить слово *інтернет*-, а також звернула увагу на його правопис у поєднанні з іншими словами. Автор вважає, що основа *інтернет*- у написанні з іншими словами разом або через дефіс виконує роль категоризатора активно поповнюваної нової тематичної парадигми українського лексикону – сукупності найменувань об’єктів, явищ, реалій, охоплених глобальною комп’ютерною мережею. В цій парадигмі наявні як термінологічні, стилістично нейтральні, так і розмовні, експресивно-оцінні, стилістично заряджені інновації: *інтернет-аудиторія, інтернет-банкінг, інтернет-біржа, інтернет-журналістика, інтернет-видання, Інтернет(інтернет)-провайдер, інтернет-простір, інтернет-магазин (інтернет-склеп, інтернет-крамниця), інтернет-мова, інтернет-зв’язок, інтернет-ЗМІ, інтернет-новини, Інтернет(інтернет)-послуги, інтернет-телебачення й інтернет-гумор, інтернет-діва, інтернет-залежність (інтернетзалежність), інтернет-синдром, Інтернет(інтернет)-смітник, інтернет-фан, інтернет-штучка, інтернетрі* (наслідок

контамінації і часткового усічення основ слів *інтернет* і *нетрі*). Як приклади кількості номінацій Є. Карпіловська подає такі стійкі термінологічні словосполучення, як *мобільний Інтернет, швидкісний (високошвидкісний) Інтернет, внутрішньокорпоративний Інтернет, український Інтернет* (із синонімами *україномовний сектор Інтернету, Укрнет*), а також активно витворювану низку дієслівно-іменникових словосполучення на позначення різноманітних дій, процесів, пов'язаних з Інтернетом: *шукати в інтернеті, подорожувати (блукати) Інтернетом, скачати з інтернету, підключитися до інтернету, сидіти (жити, мешкати) в інтернеті, розмістити (викласти) в*

Інтернеті, голосувати інтернетом тощо. Використання таких словосполучення навза-мін дієслів з основою *інтернет*- вказує на необхідність мовців уточнити дії, спрямовані на роботу з Інтернетом¹.

Н. В. Стратулат (2007: 77) переконливо зазначає, що поповнення лексичного фонду української мови новими поняттями у зв'язку із світовою глобалізацією „зумовило формування семантичних неологізмів, що демонструють формування актуальних на сьогоднішній день лексико-семантичних груп, передусім наукової сфери, зокрема таких її галузей, як інформатика, техніка, медицина, юриспруденція, фінанси, біологія, лінгвістика”.

Джерело

1. ВТССУМ – Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1715 с. 250000 слів.

Література

1. Брітківа К. В. Узуальне та okazіональне в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв особи: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Х., 2007. – 20 с.
2. Віняр Г. М., Шпачук Л. Р. Словник новотворів української мови кінця ХХ століття. – Кривий Ріг, 2002. – 180 с.
3. Вокальчук Г. М. Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття. – Рівне, 2004. – 523 с.
4. Карпіловська Є. Інновації в сучасній українській мові: чинники появи та тенденції усталення // *Rocznik Slawistyczny, Wrocław*, 2009. – Т. LVIII. – S. 47–66. <http://mova.dn.ua/content/view/257/8/> – 28. 12. 2016 р.
5. Мазурик Д. Нове в українській лексиці. – Львів, 2002. – 130 с.
6. Муромцев І. В. Термінологічна лексика у Словнику української мови // Інформаційні матеріали Наукової Ради з проблеми „Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй”. – К.: Наукова думка. 1974. – С. 41–44.
7. Нелюба А. М. Лексико-словотвірні інновації (1983–2003). – Х., 2004. – 188 с.
8. Сороколетов Ф. П. Велике досягнення української лексикографії // Інформаційні матеріали Наукової ради з проблеми „Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй”. – К.: Наукова думка, 1974. – С. 47–50.
9. Стратулат Н. В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови // *Мовознавство*. – 2007. – № 3. – С. 69–77.

¹ <http://mova.dn.ua/content/view/257/8/>

Наукове видання

L I M E S

Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II
2017
Том IV

Угорською, українською та англійською мовами

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба*
ВЕРСТКА: *В. Товтін*
ОБКЛАДИНКА: *K&P*

Видавництво: ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 15.12.2017 р. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 10,23. Тираж 250 прим.

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua